การมีส่วนร่วมของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมวิถีพุทธ โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Students’ Participation in Buddhist Activities in Mettasueksa School Under Royal Patronage, Muang District, Chiangmai Province

พระทศพล ญาณสาโร (โสภาอินทร์)
PhraThotsaphon Nanasaro
(Sophain)
พระมหาวิเศษ ปญฺญาวชิโร, รศ.ดร.
Phramaha Viset Panyavajiro, Assoc. Prof. Dr.
ผศ.ดร.อุเทน ลาพิงค์
Asst. Prof. Dr. Uten Lapink
E-mail : tossophain@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน 2) เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน 3) เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

สภาพการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ นักเรียนแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความถนัด และความสมัครใจ เพื่อจัดเตรียมสถานที่ ร่วมทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล ฟังพระธรรมเทศนา และนั่งสมาธิ จากการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ ทำให้นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน ทำให้กิจกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ได้ฝึกความเป็นผู้นำ มีการเสียสละ กระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม มีกิริยามารยาทที่ดีและอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธควรส่งเสริมในการวางแผนกิจกรรมโดยการปลูกฝังความคิดบวก คิดดี เชิญชวนที่หลากหลายช่องทาง มีการบรรยายแบบใช้สื่อ คลิปหรือวีดีโอ ซึ่งจะช่วยดึงดูดความน่าสนใจ เพื่อเน้นย้ำการนำหลักธรรมไปใช้ปฏิบัติให้เป็นประจำ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, กิจกรรมวิถีพุทธ, โรงเรียนเมตตาศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research article were 1) to study the state of students' participation in Buddhist activities 2) to analyze students' participation in Buddhist activities 3) to propose ways to promote participation in Buddhist activities of students, It is a qualitative research.

The results showed that

Participation in Buddhist activities students divide their responsibilities according to their aptitude and willingness. prepare the place participate in making merit praying, paying homage to the Buddha, reciting precepts, listening to sermons, and sitting in meditation. From the analysis of participation in Buddhist activities make students know how to plan step by step keep activities in good order leadership training, selflessness, enthusiasm for participating in activities having good manners and being humble towards monks, parents, teachers. Guidelines for promoting participation in Buddhist activities should be encouraged in planning activities by cultivating positive thoughts, good thoughts, inviting various channels. There is a media lecture. clip or video which will help attract interest to emphasize the application of Dhamma principles to practice on a regular basis.

Keywords : Participation, Buddhist activities, Mettasueksa School.

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้สรุปความสำคัญและความเป็นมาของโรงเรียนวีถีพุทธไว้ว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาของคำสอนของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์ชาติไทย จนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับ พุทธธรรมหรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตอย่างแท้จริงและฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือการกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวช ผู้มุ่งชีวิตที่บริสุทธิ์ และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อม ๆ กับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขไปด้วยอย่างชัดเจน พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย อีกทั้งมีความยากง่าย ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,

2547, หน้า 11) ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในยุคโลกาภิวัฒน์ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อม การหลั่งไหลของวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งมีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น การพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วโดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรมจริยธรรมและค่านิยม ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ คุณธรรมชีวิตของคนในประเทศจำนวนมาก (ทิศนา แขมณี, 2546, หน้า 1) ผลของความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ จึงเป็นที่มาของปัญหาสังคมในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาก็ดูเหมือนจะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาเหล่านี้ล้วนสร้างความไม่สงบในสังคม สร้างความเดือนร้อนให้กับทุกฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนผู้ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในอนาคตที่จะพัฒนาประเทศให้เกิดความเจริญก้าวหน้านั้น จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของเยาวชนทุกคนในชาติ ให้เกิดความตระหนักและสำนึกในคุณธรรมจริยธรรมอย่างเร่งด่วน สภาพปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวเนื่องกับคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนหลายประการ เช่น ประพฤติตนเป็นอันธพาล หนีเรียน ทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย ติดสิ่งเสพติด เป็นต้น ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน มาจากสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ สาเหตุจากครอบครัว สถานศึกษา สภาพสังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนไป ปัญหาสำคัญของโรงเรียนปัญหาหนึ่ง คือ เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก ห่างเหินวิถีชีวิตที่ดีของชาวพุทธ และค่านิยมดั้งเดิมที่ดีของคนไทย จนทำให้เด็กและเยาวชนห่างเหินศีลธรรม เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ส่งเสริมและดำเนินการจัดให้มีการนำธรรมะ คือ +คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามาสู่สังคมไทย โดยผ่านการจัดสภาพและการเรียนรู้ในรูปแบบของกิจกรรมวิถีพุทธ

โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ ก่อตั้งโดยพระเดชพระคุณพระพุทธพจนวราภรณ์ (จันทร์ กุสโล) เพื่อให้โอกาสแก่เด็กเยาวชนที่ยากจน ด้อยโอกาสที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ได้มาเรียนหนังสือจะได้มีความรู้เพื่อไปพัฒนาตัวเอง หาเลี้ยงชีพตัวเองและครอบครัว ซึ่งพระเดชพระคุณได้มองเห็นว่าเยาวชนในสังคมไทยเริ่มเหินห่างจากศีลธรรม ไม่สนใจในธรรมะซึ่งเป็นคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่เข้าวัดทำบุญ ไปสนใจในสิ่งที่ไม่เหมาะไม่ควร ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมา และโรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ เป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระเดชพระคุณต้องการให้เยาวชนที่มาเรียนที่โรงเรียนแห่งนี้จะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมติดตัวไปพร้อมกับความรู้ต่าง ๆ เพื่อไปประกอบสัมมาอาชีพ จึงได้ให้จัดกิจกรรมวิถีพุทธขึ้น จึงเลือกทุก ๆ วันพุธของสัปดาห์ คณะครู และนักเรียนจะต้องร่วมกันใส่ชุดวิถีพุทธทุกคน (ชุดขาวของโรงเรียน) เพื่อทำบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์แปล สมาทานศีล ฟังเทศน์ ถวายจตุปัจจัยแด่พระสงฆ์ ซึ่งถือว่าได้เป็นกิจกรรมวิถีพุทธ ที่ได้ปฏิบัติจริง เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดแก่เยาวชนโดยการนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ เพื่อจะได้นำผลการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการการมีส่วนร่วมในกิจกรรมวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป และสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามโดยนำหลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนามาใช้ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพและมีความสุขตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ประชากรที่ศึกษา เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน ประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการ จำนวน 1 คน 2) ผู้ช่วยผู้อำนวยการ จำนวน 2 คน 3) ครู จำนวน 6 คน 4) ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 6 คน 5) นักเรียน จำนวน 6 คน ทั้งหมด จำนวน 21 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น ประธานนักเรียน จำนวน 1 คน รองประธานนักเรียน จำนวน 1 คน กรรมการนักเรียน จำนวน 1 คน ตัวแทนชั้น ม. 1 จำนวน 1 คน ตัวแทนชั้น ม. 2 จำนวน 1 คน และตัวแทนชั้น ม. 3 จำนวน 1 คน โดยการเลือกเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย และการนิยามศัพท์ปฏิบัติการ ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยเพื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ เมื่อร่างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ในการวิจัย จำนวน 3 ท่าน แล้วแก้ไขให้ถูกต้องตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ตลอดจนพิจารณาถึงความเหมาะสมทั่วไปของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ นำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แล้ว ทำการถอดเทปบันทึกเสียง แล้วนำมาวิเคราะห์ ประมวลผลตามกรอบแนวคิดที่กำหนดในการวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในกรณีที่ข้อมูลไม่สมบูรณ์ผู้วิจัยได้เก็บเพิ่มเติมในภายหลังจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่าง ๆ ตามความเป็นเป็นจริงซึ่งเป็นการวิเคราะห์ออกมาในรูปเชิงพรรณนา และได้จัดหมวดหมู่ในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน

1.1 จากผลการวิจัยด้านการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ โดยแบ่งหน้าที่กันในการทำกิจกรรมตามที่ตนเองเลือกด้วยความสมัครใจ มีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมตั้งแต่การแบ่งหน้าที่การทำงานในแต่ละส่วน โดยมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความถนัดและความสนใจ โดยสับเปลี่ยนหน้าที่กันไปตามความเหมาะสม มีการวางแผนทั้งในการเชิญชวนทำบุญ จัดเตรียมสถานที่ในตอนเช้าเพื่อทำบุญตักบาตร และเตรียมสถานที่บนห้องประชุมเพื่อดำเนินพิธีการต่าง ๆ เช่น สวดมนต์ไหว้พระ สมาทานศีล ฟังเทศน์ เป็นต้น ได้มีการวางแผนเพื่อเตรียมตัวซักซ้อมพิธีการลำดับขั้นตอนตามแบบที่ถูกต้องตามหลักศาสนพิธี และนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการหมดทุกขั้นตอน เพื่อให้กิจกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อยดี

1.2 จากผลการวิจัยด้านการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนมีการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้คณะครูและนักเรียนมาร่วมทำบุญตักบาตรกิจกรรมวิถีพุทธ (ทุกวันพุธ) เมื่อกลับมาบ้านแล้วเชิญชวนผู้ปกครอง ญาติพี่น้องร่วมทำบุญตักบาตรหรือฝากมาทำบุญในกิจกรรมวิถีพุทธ มีการจัดเตรียมสถานที่ในตอนเช้าเพื่อทำบุญตักบาตร และช่วยกันทำความสะอาดห้องประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำกิจกรรมวิถีพุทธ รวมทั้งได้จัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ บนห้องประชุมในการทำศาสนพิธี เช่น โต๊ะหมู่บูชา ธรรมาสน์เทศน์ ที่กรวดน้ำ เป็นต้น

1.3 จากผลการวิจัยด้านการเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนทุกคนจะแต่งกายในชุดวิถีพุทธ (ชุดขาวของโรงเรียน) เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ จะได้ร่วมทำบุญตักบาตรในตอนเช้าเจ้าภาพวิถีพุทธ จะเช็คชื่อผู้ร่วมทำบุญตักบาตร และกล่าวอนุโมทนาบุญกับผู้มาร่วมทำบุญ มีไหว้พระสวดมนต์ กล่าวคำอาราธนาศีล สมาทานศีล กล่าวคำอาราธนาธรรม ฟังพระธรรมเทศนา ขณะรับพร เจ้าภาพวิถีพุทธจะได้กรวดน้ำอุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับญาติและผู้ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งได้ฝึกนั่งสมาธิ

1.4 จากผลการวิจัยด้านการประเมินกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนได้ปฏิบัติจริงตามหลักศาสนพิธีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีมารยาทที่ดีขึ้น รู้จักวิธีการไหว้ การกราบพระที่ถูกต้องตามคุณสมบัติของนักเรียนโรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ คือ “กราบได้ ไหว้เป็น” นักเรียนมีความอดทน มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น และรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ได้นั่งสมาธิเพื่อให้จิตใจสงบทำให้มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น รู้จักบาปบุญ คุณโทษ ซึ่งเป็นแนวทางที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ ทำให้ได้แนวทางในการใช้ชีวิต มีสติคิดก่อนทำ ใจเย็น มีความสุขุมรอบคอบ ไม่ประมาทในการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้น รวมทั้งนักเรียนได้ขัดเกลาจิตใจ บ่มเพาะนิสัยที่ดี เป็นคนดีมีศีลธรรม ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีและเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป

2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน

2.1 จากผลการวิจัยด้านการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า การวางแผนเกี่ยวกับกิจกรรมวิถีพุทธมีความสำคัญมาก ทำให้นักเรียนได้รู้หน้าที่และรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียนเพราะทำให้นักเรียนได้ลงความเห็นร่วมกัน นักเรียนที่อาสาเป็นตัวแทนรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ได้รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเอง ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนศาสนพิธีได้ถูกต้อง ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ รู้จักแบ่งหน้าที่กันทำงานและได้เรียนรู้การทำงานตามขั้นตอนทักษะกระบวนการทำงานที่ถูกต้องเพื่อให้การทำงานไปถึงจุดหมาย นักเรียนได้รู้จักการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้กิจกรรมเป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้อย่างเป็นระบบด้วยความราบรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อยดี ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะต้องรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สร้างความสามัคคีในห้องเรียน ฝึกการเป็นผู้นำและความรับผิดชอบร่วมกัน

2.2 จากผลการวิจัยด้านการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า การมีส่วนร่วมของนักเรียนทำให้การเตรียมกิจกรรมวิถีพุทธมีความพร้อม ทำให้นักเรียนได้ฝึกการพูดประชาสัมพันธ์เชิญชวนทำบุญ ฝึกความเป็นผู้นำ และฝึกการเสียสละในการจัดสถานที่ การเตรียมกิจกรรมวิถีพุทธมีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของนักเรียนมาก เช่น การเชิญชวนทำบุญ จะทำให้นักเรียนที่มีความประสงค์จะร่วมทำบุญเตรียมของมาทำบุญตักบาตรอย่างพร้อมเพรียงกัน ทำให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่น ไม่มีอุปสรรคและเป็นไปตามกำหนดเวลาที่ได้วางไว้ นักเรียนทุกคนในห้องที่เป็นเจ้าภาพ จะได้เรียนรู้การปฏิบัติตัวในการเป็นเจ้าภาพว่าต้องมีความสามัคคีและความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนเองได้เป็นตัวแทนในกิจกรรมต่าง ๆ ในวันที่เป็นเจ้าภาพวิถีพุทธ ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเตรียมกิจกรรมวิถีพุทธทำให้นักเรียนมีความตั้งใจร่วมมือร่วมใจกันเตรียมงานกิจกรรมวิถีพุทธตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้นักเรียนได้เรียนรู้มีทักษะการทำงานร่วมกัน มีความสามัคคีและมีความรับผิดชอบ ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่รับมอบหมายอย่างเต็มที่ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2.3 จากผลการวิจัยด้านการเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนถือเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้กิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่น หากไม่มีนักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมก็จะทำให้กิจกรรมวิถีพุทธไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ นักเรียนได้มีส่วนร่วมเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธทำให้เกิดความกระตือรือร้น มีความสนใจและตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธมากขึ้น เช่น การทำบุญตักบาตร ไหว้พระสมาทานศีล ฟังเทศน์ เป็นต้น ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดความเข้าใจ ได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและสามารถปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม จากการทำกิจกรรม มีการจดจำวิธีการ และขั้นตอนของศาสนพิธี และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ต่อไป

2.4 จากผลการวิจัยด้านการประเมินกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนได้ฝึกระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีความอดทนอดกลั้นมากขึ้น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน มีจิตใจอันดีงาม และเป็นคนดีมีคุณธรรม ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติเรื่องการให้ทาน ศีล สมาธิ ซึ่งล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น คือ นักเรียนกราบได้ ไหว้เป็น ไม่ก้าวร้าว มีกิริยามารยาทที่ดีและมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่ ทำให้มีสมาธิ มีจิตใจที่สงบ มีสติมากขึ้น ใจเย็นมากขึ้น มีความสุขุมรอบคอบ ได้มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีความละอายเกรงกลัวต่อบาป รู้จักผิดชอบชั่วดี มีความเมตตาต่อผู้อื่น รู้ว่าสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ และสามารถนำหลักธรรมที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน มีทัศนคติที่ดีต่อการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของบิดามารดา ครูอาจารย์และเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

3.1 จากผลการวิจัยด้านการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า การวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธของโรงเรียน การแบ่งหน้าที่ชัดเจนดี ทำได้ดีมากเป็นระบบชัดเจนดีแล้ว ให้ห้องที่เป็นเจ้าภาพ ได้แบ่งหน้าที่ผู้รับผิดชอบให้ครอบคลุมงานทุกขั้นตอนอย่างละเอียดรอบคอบ ตามที่ขั้นตอนของศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง ครูประจำชั้นจะช่วยดูแลในการวางแผนกิจกรรม คอยให้คำชี้แนะ เมื่อพบปัญหาก็แก้ไขต่อไป ส่งเสริมในการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธโดยการปลูกฝังความคิดดี คิดบวก ในการเข้าร่วมกิจกรรม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ส่งเสริมให้ผู้ร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ คิดวางแผนร่วมกันอย่างเป็นระบบ ร่วมกันเสนอแนวทางที่แปลกใหม่ สามารถบูรณาการเข้ากับกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ควรวางแผนในการแบ่งหน้าที่กันให้หลากหลายกว่านี้ เช่น การประชาสัมพันธ์ อาจมีการโพสต์เชิญชวนในโซเชียลว่าวันไหนเป็นเวรของห้องอะไรเชิญชวนให้มาร่วมทำบุญกัน ควรจัดกิจกรรมด้วยการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธเป็นประจำเพื่อให้นักเรียนรู้จักวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ ปรับปรุงหรือแก้ไข ด้วยการให้นักเรียนกลับบ้านมาแจ้งให้กับผู้ปกครองได้ทราบทุกครั้งที่มีกิจกรรมวิถีพุทธ

3.2 จากผลการวิจัยด้านการดำเนินกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า การเตรียมการดำเนินกิจกรรมทำได้ดีอยู่แล้ว มีความพร้อมดี ควรทำต่อไปเพราะแนวทางของโรงเรียนเป็นแนวทางที่ดีแล้ว แต่ควรมี

การปรับเปลี่ยนสถานที่ทำบุญตามความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ โดยใช้สถานที่จริง ๆ เช่น ในพระวิหาร หรือในศาลาในวัดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและการเรียนรู้ในการทำบุญมากยิ่งขึ้น นักเรียนที่ทำหน้าที่พูดเชิญชวนประชาสัมพันธ์ร่วมทำบุญ ควรฝึกพูดใช้คำที่น่าสนใจ โน้มน้าว มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เพื่อดึงดูดให้ผู้คนอยากมาร่วมทำบุญมากยิ่งขึ้น เจ้าภาพที่จะจัดเตรียมสถานที่ในการทำบุญ ควรมาเช้ากว่าเดิมจะได้เตรียมสถานที่เพื่อจะได้มีเวลาทำบุญเพิ่มขึ้น และควรปรับปรุงเรื่องของการประชาสัมพันธ์ ควรมีการเชิญชวนที่หลากหลายช่องทาง เช่นทางไลน์ ทางเฟซบุ๊ค เพื่อจะให้ผู้ปกครองและนักเรียนนำของมาทำบุญตักบาตรมากขึ้น

3.3 จากผลการวิจัยด้านการเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า นักเรียนที่ดำเนินกิจกรรมได้มีการเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถดำเนินกิจกรรมในขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างพร้อมเพรียง และดีมากแล้ว ซึ่งแนวทางของโรงเรียนเป็นแนวทางที่ดีแล้วตามหลักพระพุทธศาสนา ครูจะเข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธในทุก ๆ ครั้ง โดยการทำบุญตักบาตรร่วมกับนักเรียน ฟังเทศน์ เป็นต้น ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม การสวดมนต์ไหว้พระ สมาทานศีล อาราธนาธรรม ควรเพิ่มเติมบทสวดแบบพื้นเมือง เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น ในเรื่องของการเทศน์ ควรมีการบรรยายแบบใช้สื่อ คลิปหรือวีดีโอ มาเป็นส่วนหนึ่งในการเทศน์ สลับกับการเทศน์แบบปกติ ซึ่งจะช่วยดึงดูดความน่าสนใจ และจะช่วยให้การฟังธรรมน่าสนใจมากยิ่งขึ้น เน้นให้นักเรียนปฏิบัติจริง เช่นการออกไปทำกิจกรรมข้างนอกตามเทศกาลต่าง ๆ การทัศนศึกษา เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในยุคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลิน มีแรงจูงใจที่จะศึกษาคติธรรมและหลักธรรมต่าง ๆ ให้ซึมซับและนำไปปรับใช้ได้ แนะนำให้นักเรียนตั้งใจทำบุญตักบาตร หรือเวลาไหว้พระ ฟังเทศน์ให้มีความตั้งใจฟัง และให้จดจำคำสั่งสอนของพระอาจารย์มาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมนี้มีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างมาก เพราะนักเรียนได้ฝึกจิตใจและทั้งด้านความอดทน การทำบุญ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.4 จากผลการวิจัยด้านการประเมินกิจกรรมวิถีพุทธ พบว่า กิจกรรมวิถีพุทธของโรงเรียนเป็นกิจกรรมที่ดีมาก สนับสนุนให้ทำต่อเนื่องไปตลอด เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง สามารถนำความรู้ที่ได้ไปเผยแพร่ สืบทอดตามหลักศาสนพิธี นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธเป็นประจำ จะได้ทำบุญ ได้ฝึกความอดทน ฝึกจิตใจให้สงบมากขึ้น และเน้นย้ำให้นักเรียนนำหลักธรรมคำสอนนำไปปฏิบัติให้เป็นประจำ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกการเป็นผู้นำ และกล้าแสดงออก เป็นผู้นำในอนาคตที่มีคุณภาพ และการเทศน์ควรจะให้ข้อคิดที่เข้าใจง่าย ด้วยหัวข้อธรรมที่ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันให้ดูเข้าใจง่ายได้มากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมวิถีพุทธ โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยอภิปรายผลจากข้อค้นพบตามลำดับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ โดยมีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบตามความถนัดและตามความสมัครใจ เพื่อเตรียมสถานที่และเตรียมตัวซักซ้อมพิธีการลำดับขั้นตอนตามแบบที่ถูกต้องตามหลักศาสนพิธี เพื่อให้กิจกรรมเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของโรงเรียนที่กำหนดให้มีกิจกรรมวิถีพุทธ มุ่งให้นักเรียนมีพื้นฐานสู่ความเป็นคนที่มีคุณภาพสำหรับชุมชน สังคม และประเทศชาติอันเป็นการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และวิญญาณความเป็นมนุษย์ที่ชาญฉลาด สอดคล้องกับแนวคิดของวิศาล เครือคล้าย (2550, หน้า 30) ที่กล่าวไว้ว่า โรงเรียนปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ หรือใช้นวัตกรรมที่เรียกว่า “โรงเรียนวิถีพุทธ” มุ่งการพัฒนาผู้เรียนให้มีพื้นฐานสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยใช้หลักธรรมในการบริหารโรงเรียน คือ หลักทศพิธราชธรรม สำหรับการปกครองและหลักธรรมาภิบาลสำหรับการบริหาร โดยดำเนินการให้เป็นรูปธรรมและพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมด้วยกระบวนการเรียนรู้ 3 ด้าน คือด้านความประพฤติ (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และด้านความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) เรียกว่า ไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผู้เรียน 4 ด้าน คือ พัฒนาการทางกาย (กายภาวนา) พัฒนาการทางสังคม (ศีลภาวนา) พัฒนาการทางจิต (จิตภาวนา)และพัฒนาการทางปัญญา (ปัญญาภาวนา) และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสาโรจน์ กิตฺติสมฺปนฺโน (2562, หน้า 57-67) ได้ทำวิจัยเรื่องวิเคราะห์วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธ โรงเรียนเขื่องในเจริญราษฎร์ ตำบลเขื่องใน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนเขื่องในเจริญราษฎร์ เป็นโรงเรียนระบบปกติที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ โดยผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในคุณค่าแท้ของชีวิตและสังคม 2) วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนเขื่องในเจริญราษฎร์มีกระบวนการเรียนการสอนและการประยุกต์ใช้ตามแนววิถีพุทธ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสในการเรียนรู้วิชาการและหลักจริยธรรมที่สัมพันธ์ด้วยหลักสังคม (ศีล) ความสงบสุข (สมาธิ) และการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ สติปัญญาที่รอบคอบ (ปัญญา) ผ่านรายวิชาและกิจกรรมพุทธบูรณาการประจำเดือน 3) วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนเขื่องในเจริญราษฎร์นั้น มีวิธีการสอนที่หลากหลาย ทั้งการอบรมสั่งสอน การจัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครูและบุคลากร สามารถสร้างเด็กนักเรียนให้มีคุณลักษณะมีภูมิรู้ภูมิธรรม สร้างความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างวัด โรงเรียน และชุมชน จนได้รับยกย่องให้เป็นสถานศึกษาที่ปลูกฝังความดีแก่บุคคลและชุมชนมากมาย รวมถึงนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ความสุข และการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

2. วิเคราะห์การมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการวิจัยพบว่า การวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธมีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของนักเรียน เพราะทำให้นักเรียนได้ลงความเห็นร่วมกัน นักเรียนที่อาสาเป็นตัวแทนรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ได้รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเอง ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนศาสนพิธีได้ถูกต้อง เพื่อให้การทำงานไปถึงจุดหมายอย่างเป็นระบบด้วยความราบรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อยดี ซึ่งเป็นรูปแบบในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของพระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน) (2564, หน้า 245-262) ได้ทำวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า 1) สภาพปัจจุบันคือ โรงเรียนวิถีพุทธมีการดำเนินงานอยู่ 3 ระดับ ได้แก่ 1.1) โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป 1.2) โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ 1.3) โรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน มีการดำเนินงาน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) การดำเนินงานการจัดสภาพและองค์ประกอบ 3) การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา 4) การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด 5) การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง และ 6) การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) และคนคณะ (2561, หน้า 161-176) ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า 1. สภาพปัจจุบันของโรงเรียนวิถีพุทธและศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ 1) โรงเรียนวิถีพุทธปัจจุบันดำเนินการโดยส่วนวางแผนและพัฒนาการอบรม สถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช-วิทยาลัย ร่วมกับสำนักพัฒนานวัตกรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ 3 ระดับ คือ โรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ, และโรงเรียนวิถีพุทธพระราชทาน ดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนตามอัตลักษณ์ 29 ประการสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มี 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพ,ด้านการเรียนการสอน, ด้านพฤติกรรมครูและนักเรียน, ด้านส่งเสริมวิถีพุทธและด้านกิจกรรมประจำวันพระ

3. แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมกิจกรรมวิถีพุทธของนักเรียน โรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายได้เสนอแนวทางในการวางแผนในการแบ่งหน้าที่กันให้หลากหลายกว่านี้ เช่น การประชาสัมพันธ์ อาจมีการโพสต์เชิญชวนในโซเชียลว่าวันไหนเป็นเวรของห้องอะไรเชิญชวนให้มาร่วมทำบุญกัน ควรจัดกิจกรรมด้วยการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธเป็นประจำเพื่อให้นักเรียนรู้จักวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ ปรับปรุงหรือแก้ไข ด้วยการให้นักเรียนกลับบ้านมาแจ้งให้กับผู้ปกครองได้ทราบทุกครั้งที่มีกิจกรรมวิถีพุทธ ในส่วนของการสวดมนต์ไหว้พระ สมาทานศีล อาราธนาธรรม ควรเพิ่มเติมบทสวดแบบพื้นเมือง เพื่อเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น ซึ่งเป็นการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนอันเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนตามหลักบวรโดยครูมีบทบาทในการอบรมให้เกิดความรู้ความเข้าใจการครองตนเป็นคนดีของสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดธรรมสรณ์ จตฺตมโล (โสภาบุตร) (2562, หน้า 205-214) ได้ทำวิจัยเรื่องแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลัก

บวรแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนเมืองโพธิ์ชัย อำเภอโพธิ์ชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 พบว่า สภาพในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักบวรแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนเมืองโพธิ์ชัย โดยภาพรวมและรายด้าน มีการปฏิบัติในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักบวรแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนที่จำแนกตามอาชีพและรายได้ มีการปฏิบัติไม่แตกต่างกัน สำหรับแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักบวรแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนเมืองโพธิ์ชัย คือ ครูผู้สอนควรสร้างบทบาทในการสอนและอบรมนักเรียนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการครองตน ในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนโดยเกิดความเหมาะสมให้กับนักเรียน และส่งเสริมนักเรียนให้พัฒนาความรู้ความสามารถไปในทางที่ดีงามได้ จัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของนารี ทองฉิมและคณะ (2563, หน้า 312-326) ได้ทำวิจัยเรื่องการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1 พบว่า แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำโดยผู้บริหาร ควรมีการปรับปรุงด้านกายภาพตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนใส่เสื้อสีขาว ทำบุญ ใส่บาตร ฟังเทศน์และรับประทานอาหารมังสวิรัติในมื้อกลางวันและให้สวดมนต์แปล รวมทั้งให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการนำครู นักเรียน รักษาศีล 5 ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร ไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ ส่งเสริมให้มีจัดการชั้นเรียนเชิงบวก ไม่ดุด่านักเรียน ชื่นชมความดีหน้าเสาธงทุกวัน ควรมีโครงการพระสอนศีลธรรม และมาสอนอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างให้ครูและนักเรียนมีสมุดบันทึกความดี

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้

จากการดำเนินการกิจกรรมวิถีพุทธโรงเรียนเมตตาศึกษา ในพระราชูปถัมภ์ฯ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ว่า กระบวนการเรียนในทางพระพุทธศาสนาทั้งหมดล้วนอยู่ภายใต้กระบวนการเรียนรู้รูปแบบไตรสิกขา กล่าวคือ

ศีล คือ กระบวนการฝึกหัดขัดเกลาเรื่องพฤติกรรมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ กล่าคือ นักเรียนทุกคนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นกระบวนการฝึกพฤติกรรมในทุกด้าน เช่น การตรงต่อเวลา การเข้าที่ประชุม การอยู่ร่วมกับคนอื่น การไม่เอาแต่ใจตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นต้น

สมาธิ คือ กระบวนการที่ทำให้จิตสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน กล่าวคือ การที่นักเรียนฝึกทำสมาธิในกิจกรรมวิถีพุทธเพื่อให้นักเรียนมีสมาธิในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การเรียน การฟังเทศน์ การอยู่กับตัวเอง เป็นต้น

ปัญญา คือ กระบวนการรู้และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ กล่าวคือ นักเรียนกล้าแสดงออกและเป็นผู้นำในกิจกรรม เช่น การสมาทานศีล ไหว้พระสวดมนต์ ถวายวัตถุไทยธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังทำให้นักเรียนรู้

หน้าที่ของตนเอง เช่น เป็นลูกที่ดีของบิดามารดา เป็นนักเรียนที่ดีของครูอาจารย์ และเป็นเยาวชนที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 คณะสงฆ์ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และครูพระควรมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการประชาสัมพันธ์เชิญชวนครู นักเรียนรวมทั้งผู้ปกครองได้ร่วมทำบุญตักบาตร ตลอดจนถึงรักษาศีล เจริญจิตตภาวนา

1.2 ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู ครูพระควรกำหนดนโยบายให้มีการวางแผนกิจกรรมวิถีพุทธ รู้จักแบ่งหน้าที่กันทำงาน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตัวเองและได้เรียนรู้การทำงานตามขั้นตอนทักษะกระบวนการทำงานที่ถูกต้องเพื่อให้การทำงานไปถึงจุดหมายอย่างเป็นระบบด้วยความราบรื่น เป็นระเบียบเรียบร้อยดี

1.3 ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และครูพระควรกำหนดนโยบายให้มีการส่งเสริมให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เช่น กราบได้ ไหว้เป็น ไม่ก้าวร้าว มีกิริยามารยาทที่ดีและมีความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระสงฆ์ บิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้ใหญ่

1.4 ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และครูพระควรกำหนดนโยบายให้มีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมวิถีพุทธเป็นประจำ จะได้ทำบุญ ได้ฝึกความอดทน ฝึกจิตใจให้สงบ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพประสิทธิผลในการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ

1.2 ควรวิจัยเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ

1.3 ควรวิจัยแบบบูรณาการในการดำเนินงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถีพุทธ

1.4 ควรวิจัยถึงปัญหาอุปสรรคและความต้องการของนักเรียนในการเข้ามีส่วนร่วมกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ

1.5 ควรวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการดำเนินการจัดกิจกรรมวิถีพุทธในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ.* กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เสริมเสริญเพรสซิลเด็น.

นารี ทองฉิมและคณะ. (2563). *การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสู่ความเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1,* วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์.

พระครูปลัดธรรมสรณ์ จตฺตมโล (โสภาบุตร). (2562). *แนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักบวรแบบมีส่วนรวมของผู้ปกครองในโรงเรียนเมืองโพธิ์ชัย อำเภอโพธิ์ชัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3,* วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พระณรงค์เดช อธิมุตฺโต (เดชาดิลก) และคณะ. (2561). *รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ.* วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ฯ.

พระมหาวิชาญ สุวิชาโน (บัวบาน). (2564). *การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ,* วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์.

พระสาโรจน์ กิตฺติสมฺปนฺโน. (2562). *วิเคราะห์วิธีการสอนตามแนววิถีพุทธ โรงเรียนเขื่องในเจริญราษฎร์ ตำบลเขื่องใน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี,* วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์.

วิศาล เครือคล้าย. (2550). *เอกสารอัดสำเนาประกอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ วิถีธรรม โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร,* กรุงเทพฯ: สำนักการศึกษา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: อุษาการพิมพ์.